

L'ensenyament de les Ciències Socials

Santiago Cucurella

Catedràtic de Geografia i Història a l'Ensenyament Secundari

coïncidint amb la majoria absoluta del Partit Popular a les Corts Generals, la *Real Academia de la Historia*, una institució de la qual, entre nombroses mediocritats, en formen part també insignes historiadors, però poc o gens representativa del món de la didàctica, ha fet públic un informe segons el qual l'ensenyament de la història a l'Estat espanyol, a secundària, es troba en una situació de precarietat absoluta, especialment pel que fa a la transmissió de determinats coneixements del que ells anomenen *historia común*.

En el moment d'escriure aquestes ratlles –setembre de 2000– m'arriben notícies que una fantasmagòrica associació, que pretén atorgar-se la representativitat dels geògrafs, ha començat a demanar a les editorials els seus llibres de text, per tal de fer-los passar també per la seva particular censura, no fos cas que a les escoles de determinades comunitats autònomes no s'ensenyés el que ells creuen que cal ensenyar.

S'atreviran a parlar també de "geografia común"? Probablement cercaran algun eufemisme, perquè l'atreviment dels ignorants no té límits, però caldrà guardar les formes, perquè difícilment podem parlar de vegetació, d'orografia, o de clima comú entre Canàries, Galícia, o el País Valencià, per posar només alguns exemples.

No cal, però, que hi donem més voltes. Davant el fracàs de l'intent de la reforma de l'ensenyament de les Humanitats que va intentar la senyora Esperanza Aguirre quan era ministra d'Educació d'un govern sense un suport parlamentari sòlid, calia esperar temps millors i aprofitar tots els recursos possibles per fer diana en l'objectiu de retrocedir, en els continguts curriculars i en les estratègies didàctiques de l'ensenyament de les Ciències Socials, a èpoques que crèiem definitivament superades, i convertir aquesta àrea en un instrument d'adoctrinament ideològic segons la mesura dels estrets i carrinclons paràmetres de la dreta conservadora espanyola.

Una dreta que compta amb la col·laboració d'institucions fossilitzades que van mantenir-se en un silenci còmplice durant els anys en què el franquisme i l'Església Catòlica van utilitzar les escoles com a instruments descarats de transmissió ideològica del nacionalcatolicisme, però que "casualment" ara han ressuscitat per fer el trist paper de corifeus al dictat de les directrius que, implícita o explícitament, emanen del Ministerio de Educación que –paradoxes de la història– en l'actualitat només administra l'espanyolíssim "teritorio común" de Ceuta i Melilla.

En el seu informe, els acadèmics no esmenten directament Catalunya i centren les seves crítiques especialment en una editorial de Galícia i en l'ensenyament de la història a les *ikastolas* basques, però la seva agudesa intel·lectual els indueix a dividir els diversos pobles de l'Estat en dos grups: els que tenen llengua pròpia i els que no en tenen; talment com si a l'Estat espanyol hi hagués milions de persones mudes. I és que el subconscient els traeix vergonyosament. Segons ells, el normal és parlar castellà, mentre que expressar-se en algun altre idioma és una mena d'exotisme, tolerable fins a cert punt, mentre no ultrapassi el nivell de simple anècdota complementària del veritable subjecte que és l'ensenyament de la llengua castellana, en llengua castellana i amb mentalitat castellana. Especialment això darrer, que ells entenen com a sinònim de mentalitat espanyola.

Per això insisteixen tant en la qüestió de la història comuna, entenent com a tal la que oculta els enfrontaments i discrepàncies que han existit entre les diverses nacions que avui configuren l'Estat i que, paral·lelament, exalta les gestes compartides davant enemics comuns. La que han escrit sempre els vencedors, els que des de fa segles s'han entestat en uniformitzar les nacions perifèriques segons la llengua, els usos, les lleis, les institucions i els costums de la Corona de Castella.

En una fase d'assimilació tan avançada com la que ens trobem els pobles no castellans de l'Estat, cal accelerar el procés des de la base –l'escola i la televisió– i dotar el procés de legitimitat democràtica i, si és possi-

ble, d'un vernís de cosmopolitisme i d'universalitat que el franquisme, per raons òbvies, no va poder proporcionar i que ara comença a ser possible, atès el grau de substitució demogràfica i d'espanyolització que, amb la complicitat de determinada esquerra, incapaç de combinar la defensa dels drets socials amb els drets nacionals, s'ha assolit als Països Catalans, a Galícia i a Euskadi.

Així doncs, sense silenciar la corresponsabilitat dels diversos partits nacionalistes espanyols en el retrocés democràtic a què estem assistint, cal denunciar ara la manipulació que, des de determinades institucions pretesament acadèmiques i des d'alguns mitjans de comunicació que es proclamen independents, s'està fent de la situació de l'ensenyament en general i, més en particular, del de les Ciències Socials.

Una manipulació que amaga sistemàticament la tergiversació de la veritat científica que, en relació a la llengua, es fa en els llibres de text que homologa el govern de la Generalitat valenciana, una administració capaç de nomenar professorat per a escoles amb línies d'ensenyament en valencià, que han d'ensenyar, doncs, les Ciències Socials en català, sense haver comprovat prèviament la seva competència lingüística, tal com determina la llei.

Una desinformació que oculta que, entre els molts problemes que hi ha en l'ensenyament de les Ciències Socials, hi ha el de la selecció i formació permanent del professorat, sovint poc preparat, no ja per explicar història pretesament comuna, sinó per transmetre els més elementals trets d'identitat de la comunitat autònoma on exerceix, sovint sense el més mínim control de qualitat pel que fa a la seva docència i a l'idioma vehicular que usa dins l'aula.

L'informe de la Real Acadèmia de la Història i els treballs periodístics que determinats diaris han publicat sobre la qüestió estan obsedits pel nombre de cops que apareix la paraula Espanya als llibres de text de determinades comunitats autònomes, però no s'han aturat a denunciar la impunitat amb que es prescindeix d'altres realitats, inclosa l'europea, en els llibres que homologa el *Ministerio de Educación*.

Perquè els acadèmics que ara han pontificat, no han plantejat les mancances en matèria de didàctica fàcilment detectables, tant en els *currícula* actuals com en la formació del professorat, talment com si no estiguessin assabentats que els més moderns corrents pedagògics han abandonat ja la patètica concepció de l'alumnat com un mer objecte passiu a qui cal imbuir uns coneixements degudament garbellats, i l'han substituïda per una altra que veu en els aprenents els subjectes de llur aprenentatge, uns nois i noies que van construïnt els seus coneixements, degudament induïts –no pas adoctrinats– pel seu professorat.

I és que aquests acadèmics no semblen haver-se assabentat que, si més no a l'ensenyament secundari (ells encara en diuen *enseñanzas medias*, com si estiguessim als anys cinquanta), el que ha de prevaldre en una societat democràtica, lluny del cronologisme que els obsedeix, és l'educació per a la ciutadania. I que ja ha passat a la història (mai millor dit) la separació en compartiments estancs de les diverses disciplines que configuren el que anomenem Ciències Socials, que a nivells no universitaris han de presentar-se com un tot que contribueixi decididament a que l'alumnat faci el trajecte precís que el condueixi a la condició de ciutadà o ciutadana d'un país lliure i democràtic. Uns ciutadans i ciutadanes que, seguint el doctor Estalella, intentarem entre tots plegats que, a més, siguin savis i, si és possible, que gaudeixin també de bona salut. Però en primer terme, que sigui ciutadans o ciutadanes. Amb tot el que això significa, que no és pas poc.